

aktualne problemy opieki i wychowania

Pr - Op - Wych
Nr 7/2001

CZY SĄDY RODZINNE ZOSTANĄ ZLIKWIDOWANE?

MAGDALENA ARCZEWSKA

Warszawa

Ministerstwo Sprawiedliwości planuje zlikwidowanie sądów rodzinnych działających w Polsce od ponad trzydziestu lat. W sądach rejonowych tworzone będą tylko wydziały cywilne i karne. W praktyce oznacza to, że w perspektywie najbliższych kilkunastu lat o losie dzieci, które z różnych przyczyn pozbawione są opieki rodziców lub których rodzice opieki tej sprawować nie potrafią, decydować będą osoby, które – mimo posiadanej wiedzy prawniczej – nie będą miały ku temu odpowiednich kwalifikacji. Żadne uzasadnienie nie jest wystarczające, aby dokonać takiej zmiany.

Jak powstały sądy rodzinne

Pierwsze sądy rodzinne powstały sto lat temu w USA w odpowiedzi na wzrost przestępczości wśród nieletnich. Ich dokonania były dowodem na to, że instytucje prawne, takie jak sąd mogą z pomocą dorobku nauk społecznych skutecznie rozwiązywać problemy trudnej młodzieży. Pozytywne doświadczenia w tym zakresie zaczęto więc stosować także w sprawach dotyczących rodziny.

Choć początkowo obawiano się, że praca sądów rodzinnych zostanie zdominowana przez liczne sprawy o rozwód i alimenty, to jednak po II wojnie światowej koncepcja wyodrębnionego sądownictwa rodzinnego zdobywała coraz szersze uznanie na całym

świecie. Dość powszechną zasadą obowiązującą w organizacji pracy sędziów rodzinnych jest założenie, że jeden sędzia prowadzi wszystkie sprawy danej rodziny. Często dochodzi wręcz do sytuacji, w której sąd prowadzi równocześnie kilka postępowań dotyczących tej samej rodziny, np. o leczenie z uzależnienia od alkoholu jednego z rodziców, o ograniczenie władzy rodzicielskiej, o czyn karalny nieletniego.

Sędziemu rodzinnemu, który ma pod opieką całą rodzinę, łatwiej zadecydować w sprawie kilkuletniego dziecka, które np. ukradło w sklepie bułkę, jeśli wie, że jedno z jego rodziców nadużywa alkoholu, drugie całymi dniami pracuje, a dzieckiem nikt się nie opiekuje.

Doświadczenia polskie

Przekonanie o korzyściach ze specjalizacji w sprawach dotyczących nieletnich, a następnie w zakresie sądowej ochrony rodziny spowodowało wyodrębnienie w 1949 roku w Polsce wydziałów karnych dla nieletnich. Kilka lat później, w 1953 roku, na zasadzie eksperymentu rozszerzono kompetencje niektórych sądów dla nieletnich, przekazując im rozpatrywanie spraw opiekuńczych. Pierwszy odrębny wydział rodzinny rozpoczął działalność w 1962 roku w Katowicach. W kolejnych latach